

ХИПОТЕЗА О ВАРНАВИ КАО ПИСЦУ ПОСЛАНИЦЕ ЈЕВРЕЈИМА

Научници који посланицу Јеврејима не сматрају делом апостола Павла, труде се да њеног писца нађу међу личностима које су биле блиске великом Апостолу многобожаца. Једна од таквих личности био је Варнава, пријатељ и сарадник апостола Павла. Он је био члан Јерусалимске цркве¹ који је сав свој углед и ауторитет употребио када је требало новообраћеног Савла препоручити апостолима². Ово свесрдно заузимање даје нам основа за претпоставку да су се ова два велика апостола познавала од раније, тим пре што Кипар, завичај Варнавин, није далеко од Тарса, родног места апостола Павла. Климент Александриски³ и Јевсевије⁴ веле да је Варнава био један од ученика Христових. Колико је Варнава високо ценио апостола Павла видимо по томе што је отишао у Тарс да га позове на сарадњу ради што успешнијег рада у Антиохији⁵. Заједно са апостолом Павлом учио је да за хришћане из многобоштва није обавезан Мојсијев закон. У Антиохијској цркви Варнава и Павле су сматрани као пророци и учитељи⁶. Заједно су ишли у Јерусалим да однесу помоћ Антиохијске цркве⁷. Из Антиохије их обојицу Дух Свети позива на даљи рад међу многобошцима⁸ и они одлазе на Прво велико мисионарско путовање⁹. Од тог доба, и ако нису били у броју Дванаесторице, Варнава и Павле се називају апостолима¹⁰. Као такви одлазе на сабор у Јерусалим¹¹, да би

¹) Дел. ап. 4, 36—37

²) Дел. ап. 9,27

³) Нуротур, 7; Strom. II, 20,

⁴) Н. Е. I, 12, 1

⁵) Дел. ап. 11, 19—26

⁶) Дел. ап. 13, 1

⁷) Дел. ап. 11, 27—30

⁸) Дел. ап. 13,2—3

⁹) Дел. ап. 13, 4—14,26

¹⁰) Дел. ап. 14, 4. 14

¹¹) Дел. ап. 15, 1—29

се после овог тако важног догађаја поново вратили у Антиохију¹². Пред полазак на Друго мисионарско путовање дошло је до размимоилажења између Павла и Варнаве¹³, али због тога њихово пријатељство није било заувек покварено. У својим посланицама апостол Павле радо спомиње Варнаву као свог пријатеља и сарадника¹⁴. По једној старој црквеној традицији апостол Варнава је завршио свој живот мученички — каменовали су га Јудеји у Саламини.

Варнаву као писца посланице Јеврејима први спомиње Тертулијан: „Exstat enim et Barnabae titulus ad Hebraeos adeo satis auctoritati viri¹⁵“, а у новије време ову хипотезу поставља и обрађује Е. Хр. Шмит (1804 г.). За њим су пошли: Визелер, Ричл, Б. Вајс¹⁶, Улман, Камеро, Твестен, Тирш¹⁷, Фр. Барт, Дибелиус, Ригенбах, Борнхојзер, Штратман¹⁸, Салмон, Мајер, Прат, Корнели-Мерк, Пипер, Валкер¹⁹, а од православних научника В. Антониадис²⁰ и В. Х. Иоанидис²¹. Сви се они позивају на сведочанство Тертулијаново додајући да је Варнава као Кипранин вероватно имао александриско образовање²², пошто се у кипарским школама учила александриска философија²³. Тиме желе да објасне александриски дух којим, наводно, посланица Јеврејима одише. Сем тога у прилог Варнави као писцу посланице Јеврејима наводи се и чињеница да је он био левит²⁴; као такав морао је имати посебан интерес за старозаветни култ, којим се посланица толико бави. Затим, Варнавин говор у Антиохији²⁵ личи на интенцију посланице Јеврејима, а и особине које му се приписују²⁶ добро одговарају писцу посланице²⁷. Варнава је као сарадник апостола Павла могао да буде у најбољим односима са Тимотејем²⁸. У вези са ритмичком прозом, којом је наша посланица написана, Фр. Блас примећује да је Варнава као левит био позван да пева псалме и да је зато тај ритам њему био добро познат²⁹. Х. Г. Ј. Тирш сматра да је Варнава у договору са апостолом Павлом написао посланицу Јеврејима; апостол Павле је својом руком додао епилог и тако са Варнавиним допуштењем посланицу учинио својом³⁰. Сматрајући да је посланица

¹²) Дел. ап. 15, 30—35

¹³) Дел. ап. 15, 36—39

¹⁴) Гал. 2, 1—10; I Кор. 9, 6; Кол. 4, 10

¹⁵) De pudicitia, 20 M P L 2, 1074—1075

¹⁶) Н. Appel, Der Hebräerbrief. Ein Schreiben des Apollon an die Judenchristen der korinthischen Gemeinde. Leipzig 1918, S. 7.

¹⁷) Fr. Bleek, Eileitung in das Neue Testament. Berlin 1875, S. 602.

¹⁸) W. Michaelis, Einleitung in das Neue Testament. Bern 1946, S. 276.

¹⁹) Н. Höpfel — В. Gut, Introductio specialis in Novum Testamentum. Romae 1949, p. 438.

²⁰) В. Αντωνιάδης, Ἐγχειρίδιον εἰσαγωγῆς εἰς τὰς Ἁγίας Γραφάς. Ἀθήναι 1937, σελ. 128

²¹) В. Ἰωαννίδης, Πρὸς Ἑβραίους (Ὁρθόδοξη καὶ христιανική ἐγχειροκλαιδεῖα. III)

²²) Н. Appel, o. c. S. 7.

²³) G. Salmon, A Historical Introduction to the Study of Books of New Testament London 1892, p. 427.

²⁴) Дел. ап. 4, 36

²⁵) Дел. ап. 11, 23

²⁶) Дел. ап. 11, 24

²⁷) Н. Windisch, Hebräerbrief. Tübingen 1913, S. 113.

²⁸) Јевр. 13 23; Th. Zahn, Einleitung in das Neue Testament, II, S. 154.

²⁹) Fr. Blass, Brief an die Hebräer. Halle 1903, S. 9.

³⁰) Н. G. J. Thiersch, De epistola ad Hebraeos commentatio historica. Marburg 1847 p. 1.

упућена палестинским јудеохришћанима, Тирш каже да је Павлу и Варнави тада била дужност да палестинске хришћане поуче овом посланицом. Прилика за то им се указала када је умро апостол Јаков и када су ти хришћани остали без старешине³¹. Претпостављајући да је посланица Јеврејима упућена у Јерусалим, један од новијих претставника ове хипотезе, Д. Борнхојзер се пита: да ли је у Јерусалимској цркви био један тако угледни човек од кога се могло очекивати да напише посланицу као што је посланица Јеврејима, човек, који није био апостол — али је ипак био у вези са апостолима? Од свих нама познатих људи прве Хришћанске цркве Варнава има све особине које показује писац посланице Јеврејима. Зато се са великом вероватноћом може рећи — потпуна сигурност се не може постићи — да је Варнава писац посланице Јеврејима, а адресати: јерусалимски свештеници³². Али, ако је посланица упућена јерусалимским свештеницима, зашто није написана на арамејском језику? На ово питање Д. Борнхојзер одговара: тачно је да су ти свештеници као становници Јерусалима говорили арамејски, али су они морали знати и грчки ради споразумевања са вернима који су из дијаспоре долазили у храм да принесу жртву. Варнава је као Кипранин такође имао прилике да научи добро грчки³³. Желећи да објасни поздрав из Италије³⁴ Д. Борнхојзер се позива на апокрифна Дела Петрова по којима је Варнава радио у Италији, и на традицију Миланске цркве која Варнаву сматра својим оснивачем, — мада се ни једно ни друго не може ничим доказати. Речи посланице Јеврејима 2, 3: „Како ћемо побећи од ње ми, ако не маримо за толико спасење, које поче Господ проповедати и онда га они који су чули, потврдише међу нама“, поменути научник овако тумачи: Варнава и јерусалимски хришћани су реч спасења чули од самога Спаситеља, али су ту реч разумели тек када су им апостоли почели проповедати; док су слушали самога Господа нису веровали — поверовали су тек његовим апостолима³⁵. В. Мансон мисли да је посланицу Јеврејима Варнава написао за римске хришћане, али и он, као и Д. Борнхојзер, не може ничим да докаже да је Варнава имао икакве везе са Римском црквом³⁶.

Тертулијаново приписивање посланице Јеврејима Варнави није нашло одјека нити код Капријана и Августина нити код и једног хришћанског писца из Африке³⁷. Оно остаје усамљено и Варнави у прилог као писцу посланице Јеврејима говори само једна уско локална североафричка традиција која је свакако постала на основу неке заблуде³⁸.

³¹) *ibid.* p. 13—14.

³²) D. Bornhäuser, Empfänger und Verfasser des Briefes an die Hebräer. Gütersloch 1932, S. 78. 80.

³³) *ibid.* S. 82.

³⁴) Јевр. 13, 24.

³⁵) D. Bornhäuser, *o. c.* S. 87. 95.

³⁶) W. Manson, *The Epistle to the Hebrews*. London 1951, p. 171.

³⁷) W. Leonard, *The Authorship of the Epistle to the Hebrews*. London 1939, p. 218.

³⁸) E. K. A. Riehm, *Der Lehrbegriff des Hebräerbriefes*. Basel—Ludwigsburg 1867, S. 888.

Да је Тертулијан био једини претставник овог мишљења видимо и из речи Јеронимових: „Epistola autem quae fertur ad Hebraeos, non eius creditur..... sed vel Barnabae iuxta Tertullianum³⁹“. На истоку посланица Јеврејима нигде није приписивана Варнави и Јероним, који је источну традицију познавао, спомиње само Тертулијана у вези са овом хипотезом. Стога и ми ово усамљено гледиште не можемо сматрати неком црквеном традицијом. Да је на западу таква једна традиција постојала, Римска црква би то свакако знала. Тертулијан је до свог гледишта дошао вероватно на тај начин што је помешао посланицу Јеврејима са посланицом Варнавином — коју није познавао⁴⁰. Један стари спис пун алегориских тумачења и старозаветних одредаба био је познат под именом Варнавиним. Тај се спис и данас зове „Посланица Варнавина“, а ко је тражио писца посланице Јеврејима могао је истом Варнави да припише и ту посланицу⁴¹. Да је посланица Јеврејима дело Варнавино то би се знало у Хришћанској цркви и у том случају би она на западу у првим вековима уживала исти онај углед и имали исти ауторитет као и посланице осталих апостола или апостолских ученика. Тога, међутим, није било зато што хипотеза о Варнави као писцу посланице Јеврејима није никада имала подршке у црквеном предању⁴².

Посланица Јеврејима се много бави старозаветним култом, али то још није доказ да њен писац мора да буде Варнава — левит. Јер су старозаветне установе, нарочито свештенство и жртве, биле интегрални саставни део закона за сваког Израћљца, а не само за левите⁴³. Од једног левита би се уосталом очекивало да старозаветни ритуал и закон не излаже на основу старозаветних књига, већ да нам прикаже праксу ондашњег Јудејства⁴⁴. Описујући службу у храму Варнава би као левит писао на основу знања из прве руке, а не би податке узимао из књига и усменог предања⁴⁵. Зато је овај аргуменат хипотезе о Варнави као писцу посланице Јеврејима сасвим несигуран и недовољан.

У погледу језика и говора Варнава је заостајао за апостолом Павлом⁴⁶. Када су у Листри Варнаву називали Зевсом а Павла Хермесом⁴⁷, то није било због њихових година, већ с обзиром да речитост апостола Павла који је том приликом говорио⁴⁸. Варнава не може да буде писац наше посланице зато што његово излагање није било лепше од Павловог. То је био разлог што на мисионарском путу међу јелинитима као говорник иступа Павле а не Варнава⁴⁹. Посланица Јеврејима је додуше *λόγος παρακλήσεως*, а Варнава се у Дел. ап. 4, 36 назива „Сином

³⁹) De vir. III. 5.

⁴⁰) B. Heigl, *Verfasser und Adresse des Briefes an die Hebräer*. Freiburg 1905, S. 138—139.

⁴¹) Th. Zahn, *Einleitung in das Neue Testament*. Leipzig 1907, S. 119.

⁴²) B. Heigl o. c. S. 140—141.

⁴³) Ibid. S. 147.

⁴⁴) W. Michaels, *Einleitung in das Neue Testament*. Bern 1946, S. 216.

⁴⁵) G. Salmon, o. c. p. 426.

⁴⁶) Ibid. p. 426.

⁴⁷) Дел. ап. 14, 12

⁴⁸) G. Salmon, o. c. p. 425.

⁴⁹) Fr. Bleek, *Einleitung in das Neue Testament*. Berlin 1875, S. 603.

утехе“ (ср. Дел.ап. 13, 15), али реч *παράκλησις* се у посланицима апостола Павла јавља двадесет пута, а и глагол *παρακαλέω* није редак, тако да и *λόγος παρακλήσεως* њему сасвим одговара⁵⁰. Сем тога не треба губити из вида да је Варнава био не само старији хришћанин, већ и старији човек. Изгледа да је био у зрелим годинама када се Савле описује као младић. Зато не треба очекивати да је Варнава као јавни радник преживео апостола Павла⁵¹. Можда је Варнавина смрт била разлог што његовог рођака Марка видимо уз апостола Петра и Павла⁵². Најзад, по свему ономе што знамо о Варнави немамо утисак да је био тако способна и самостална личност као што је писац посланице Јеврејима⁵³.

Присталице хипотезе о Варнави као писцу посланице Јеврејима позивају се на сличност између ове посланице и „Посланице Варнаvine“ у којој писац жели да алегориским тумачењем изложи духовни смисао јудејског закона. Али разлика у језику, излагању и целом карактеру између ова два списа је тако велика, „Посланица Варнаvine“ много заостаје за посланицом Јеврејима, да ова два списа ниуком случају не могу да буду од истога писца⁵⁴. Посланица Јеврејима је написана са пуно јасноће, озбиљности, краткоће у изразу, изражавање је доследно, заокружено и снажно. Како у свим тим особинама за њом заостаје „Посланица Варнаvine“! Из сваког од ова два списа одише један сасвим други дух и разлика међу њима је тако велика да се не могу упоредити⁵⁵. Посланица Јеврејима и „Посланица Варнаvine“ претстављају пун контраст у тумачењу Старога завета и Мојсијевог закона. Обе се слажу утолико, уколико сматрају да је све то дато од Бога и да садржи дух истине. Али док писац „Посланице Варнаvine“ излаже само оно што сматра као духовни смисао Старога завета, задовољавајући се тиме што излаже у својој посланици учење које назива, не бира много начин на који ће то постићи, бавећи се често безначајним детаљима, — дотле је писац посланице Јеврејима брижнији, уме добро да користи став учитеља, а примери којима илуструје своје мисли имају репрезентативну снагу. „Посланица Варнаvine“ сматра да Мојсијев закон има само симболички значај, а не и историски и васпитни. Насупрот томе посланица Јеврејима на Мојсијев закон гледа као на спасоносну дисциплину, која је својом васпитном вредношћу добро послужила онима којима је дата. Основни недостатак „Посланице Варнаvine“ је у томе, што се у њој левитски систем потпуно одбацује али се не даје адекватни и потпуни поглед на хришћанске установе. Насупрот томе у посланици Јеврејима видимо заокружен и одређен поглед на откривење и промисао Божји који је остварен⁵⁶. Једном речју, разлика између посланице Јеврејима и „Посланице Варнаvine“ је већа него разлика између посланице Јеврејима и осталих посланица

⁵⁰) W. Leonard, о. с. р. 22.

⁵¹) G. Salmon, о. с. р. 425.

⁵²) 2 Тим 4, 11; 1 Петр. 5, 13.

⁵³) O. Salmon, о. с. р. 425.

⁵⁴) Er. Bleek, Einleitung, S. 602.

⁵⁵) A. Tholuck, Kommentar zum Briefe an die Hebräer. Hamburg 1840, S. 63.

⁵⁶) B. F. Westcott, The Epistle to the Hebrews. London 1903, p. LXXXII-LXXXIII

апостола Павла⁵⁷. Тако, дакле, ако би „Посланица Варнавина“ била аутентична, Варнава се не би могао сматрати писцем посланице Јеврејима⁵⁸. Али када узмемо у обзир да се писац „Посланице Варнавине“ претставља као човек који није по пореклу Јудејин, и да према томе та посланица није аутентична⁵⁹, онда нам све оно што знамо о Варнави изгледа сувише мало, да би га могли сматрати писцем посланице Јеврејима⁶⁰. О Варнавиним књижевничким способностима ми ништа не знамо⁶¹, јер нам од њега није ни један спис остао. Немамо ништа од Варнаве са чим би могли да упоредимо посланицу Јеврејима⁶².

Ако је посланица Јеврејима дело Варнавино, зашто у њој нема Варнавиног имена? На ово питање присталице ове хипотезе не дају одговора.

Сви аргументи који се наводе у прилог апостоу Варнави као писцу посланице Јеврејима нису довољно јаки и убедљиви и на основу њих би се иста посланица могла приписати ма ком хришћанском учитељу апостолског доба. Када је реч о посланици Јеврејима и њеном писцу, често се помишља на Варнаву, али све оно што о њему знамо нити шта потврђује, нити негира—то остаје заиста само једна хипотеза⁶³.

⁵⁷) A. Bisping, Erklärung des Briefes an die Hebräer Münster 1854, S. 23.

⁵⁸) Fr. Bleek Der Brief an die Hebräer. Berlin 1828, S.416.

⁵⁹) Fr. Bleek, Einleitung in das Neue Testament, S. 602; Disputationis de autore epistolae ad Hebraeos P II p. 8.

⁶⁰) H. Windisch, o. c. S. 113; Disputationis de autore epistolae ad Hebraeos P II, p. 8.

⁶¹) W. Leonard o. c. p. 218.

⁶²) H. Höpfl - B Gut, o. c. p. 438.

⁶³) Alme Puech, Histoire de la littérature greque chretienne I. Paris 1928, p. 288.

R e s u m é

D-r EMILIJAN ČARNIĆ:

DIE HYPOTHESE VON BARNABAS ALS DEM VERFASSER DES BRIEFES AN DIE HEBRÄER

Hier wird die Hypothese von Barnabas als dem Verfasser des Briefes an die Hebräer dargelegt, auch die Beweisgründe, auf die sie sich stützt. Barnabas war nämlich seiner Abstammung nach Jude, Hellenist, als Levit mit den Fragen des alttestamentlichen Kultus gut vertraut. Deshalb sind viele gegenwärtige Autoren der Ansicht, der Brief an die Hebräer sei Barnabas zuzuschreiben. Der Verfasser dieser Abhandlung lehnt diese Hypothese ab, weil sie in der Überlieferung der christlichen Kirche keine Stütze hat, und weil alles, was neutestamentliche Schriften uns über

Barnabas berichten, zu wenig ist, als dass man Barnabas eine kanonische Schrift von erstklassiger Bedeutung, den Brief an die Hebräer, zuschreiben könnte, zumal wir von Barnabas' schriftstellerischen Fähigkeiten gar nichts wissen.

Резюме

Д-р. ЕМИЛИЯН ЧАРНИЧ.

ГИПОТЕЗА О ВАРНАВЕ КАК АВТОРЕ ПОСЛАНИЯ К ЕВРЕЯМ

В этой статье излагается гипотеза о Варнаве как авторе послания к Евреям и приводятся аргументы, на которых она обосновывается. А именно: Варнава был по происхождению иудей, эллинист и, как левит, был хорошо осведомлен в вопросе ветхозаветного культа, а в иудеохристианской среде пользовался большим уважением. На этом основании многие современные ученые считают послание к Евреям произведением ап. Варнавы. Автор же настоящей статьи не усваивает эту гипотезу так как она не базируется на предании христианской церкви, а все то, что нам об ап. Варнаве известно из новозаветных писаний, черезчур мало для того, чтобы ему приписывать каноническое произведение перворазрядного значения, каким является послание к Евреям, тем более, что о Варнавиных авторских способностях нам ничего неизвестно.